

TÜBİTAK'ın özerkliği (4)

Aykut Göker

Önceki üç yazımda, üstlendikleri işlevler açısından TÜBİTAK'la karşılaştırılabilir on dört kurumdan söz ettim. Bu tür kurumların ortak paydası, yürüttükleri faaliyet ve destek programlarının finansmanının kamu kaynaklarından karşılanıyor olmasıdır. Ama, bunların yasal statüleri, idârî yapıları ve karar organlarının oluşumuna bakıldığında, **'bağımsız'** ya da **'özerk'** olma özelliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Üst karar organı üyeleri Ticaret ve Sanayi Bakanı'nca atandığı için bağımsız bir yapıdan çok uzakmış gibi gözükse, Birleşik Krallık Mühendislik ve Fizik Bilimleri Araştırma Konseyi örneğinde bile, üyelerin, "kamuya hizmet eden insanlar olarak" **siyasetle olan ilişkilerine**, Konsey mevzuatı ile sınır konmuştur.

Üst karar organı üyelerinin atamayla belirlendiği kurumlarda dikkati çeken nokta, atamaların genellikle **devletin üst organlarınca yapılıyor** ya da **onaylanıyor** olmasıdır. Tekrar edeyim: ABD'de, Ulusal Bilim Vakfı üst karar organı üyeleri ve kurumun Direktörü Birleşik Devletler Başkanı'nca atanır; ama, atamalar Senato onayından geçer. Hollanda Bilimsel Araştırma Örgütü ve Norveç Araştırma Konseyi'nde üst karar organının başkan ve üyelerini Krallık atar. Fin Araştırma-Geliştirme Ulusal Fonu'nu, ilginçtir, dokuz Parlamento üyesinden oluşan bir kurul yönetir. İtalyan Ulusal Araştırma Konseyi başkanını bakanlar kurulu atar.

KARAR ORGANLARINDA TEMSİLİ YAPI

On dört örneğin hepsinde öne çıkan bir başka özellik, **hizmet verdikleri kesimlerin**, bu kurumların üst karar organlarında **temsil ediliyor** olmalarıdır. Kanada Doğa ve Mühendislik Bilimleri Araştırma Konseyi'nde, daha çok üniversite ve araştırma kurumlarından; Kanada Ulusal Araştırma Konseyi'nde üniversite, araştırma kurumları, sanayi kuruluşları ve kamu kesiminden; Alman Araştırma Topluluğu'nda Araştırma Üniversiteleri, Bilim ve Beşerî Bilimler Akademileri, üniversite-dışı araştırma enstitüleri ve bilim derneklerinden; İsveç Araştırma Konseyi'nde çoğunlukla araştırmacılar arasından gelen temsilcilerin bu kurumların üst karar organlarında yer alıyor olmaları, anımsayacaksınız, verdiğim örnekler arasındaydı.

On dört örneğin çoğunda, **bilim ve teknolojiadaki ilerlemenin sonuçlarından bire bir etkilenen toplum katmanlarının** da üst karar organlarında temsil ediliyor olması, öne çıkan bir başka noktadır. Fransa'nın Bilimsel Araştırma Ulusal Merkezi üst karar organında **işçileri - çalışan kesimleri temsilen** de dört üyenin yer aldığını; İtalyan Ulusal Araştırma Konseyi üst karar organında Sanayi Konfederasyonu ve Odalar Birliği tarafından atanan birer üye bulunduğunu; Finlandiya'nın Ulusal Teknoloji Ajansı üst karar organında da Fin İşverenleri Federasyonu, Fin Sanayileri Konfederasyonu ve Fin İşçi Sendikaları Merkez Organizasyonu temsilcilerinin yer aldıklarını anımsayacaksınız.

Bir başka ortak özellik, bu kurumların çoğunda, kurum bütünüyle özerk bir statüye sahip bulunsa bile, finansmanı sağlayan ve bu yardımın ardında yatan ekonomik ve toplumsal hedefleri gözetken taraf olarak, **kamunun temsilcilerinin** de üst karar organlarında yer almalarıdır. Yine anımsayacaksınız, Finlandiya'nın Ulusal Teknoloji Ajansı üst karar organında Eğitim Bakanı'nın ve Fransa'nın Bilimsel Araştırma Ulusal Merkezi üst karar organında Araştırma ve Ulusal Eğitim Bakanlıkları ile Ekonomi, Finansman ve Sanayi Bakanlığı'nı temsilen, üst düzeydeki görevlilerinin yer aldıklarına işaret etmiştim.

ÖNE ÇIKAN ÜÇ İLKE...

Özetle, dünya örneklerinde, açık bir biçimde öne çıkan üç nokta var: Birincisi, kurumların bağımsızlığı ya da özerkliği; ikincisi, hizmet verilen kesimlerin ve buna ek olarak, bilim ve

teknolojideki ilerlemenin sonuçlarından etkilenen toplum katmanlarının üst karar organlarında temsil edilmeleri; üçüncüsü de, finansmanı sağlayan ve bunun sağlanmasındaki hedefleri gözetken taraf olarak kamunun temsilcilerinin de aynı organlarda yer almalarıdır.

TÜBİTAK Bilim Kurulu'nun üye yapısı ile ilgili yeni düzenleme, dünya örnekleriyle ne ölçüde uyumludur; bunun değerlendirilmesini okuyucularıma bırakıyorum. Benim kanımca, bu düzenlemeye ilişkin tartışmalarda, sadece, TÜBİTAK'ın özerkliğini kaybedeceği endişesinin ağırlık kazanmasının ardında yatan neden, siyasî iktidarlarca yapılan atamalara duyulan derin güvensizliktir. Ne yazık ki, geçmişten de günümüzden de, bu güvensizliği haklı çıkartacak çok sayıda örnek gösterilebilir.

<http://www.inovasyon.org>

CBTD. 09 Temmuz 2005